

Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv do roboty z ditmy hrupy "ryzyku" m. Uzhhorod, 4 zhovtnia 2008 roku. [Za red. I. V. Kozubovskoi.]. – Uzhhorod, 2009. – S. 20-25.

3. Hryshchenko N. A. Formuvannia prosotsialnykh osobystisnykh smysliv studentskoi molodi u pozanavchalnii diialnosti : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.05 "Sotsialna pedahohika" / Hryshchenko Nadiia Anatoliivna. – L. , 2009. – 22 s.

Одержано статтю: 5.09.2018

Прийнято до друку: 19.09.2018

УДК 17.002.1 (043)

DOI:10.15330/esu.13.146-153

Олександра Лисенко,

кандидат філологічних наук, доцент,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника"
(Івано-Франківськ, Україна)

Oleksandra Lysenko,

Candidate of philological sciences (PhD), Associate
Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian national
university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
lysenkova@gmail.com

ВІТАЛЬНО-ЧУТТЄВІ ЦІННОСТІ ЛЮДИНИ – СУБ'ЄКТА, НОСІЯ І ТВОРЦЯ ЦІННІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

VITAL HUMAN LIFE VALUES: SUBJECT, TRANSFORMER AND CREATOR OF VALUE POTENTIAL

У статті крізь призму аксіологічного потенціалу аналізуються проблеми загальнолюдських цінностей, зокрема вітально-чуттєві. Автором стверджується, що поняття цінностей присутнє у повсякденному житті, тому проблемою цінностей займаються психологічні науки та педагогіка.

Цінності досліджує також соціологія, котра аналізує суспільні цінності і пов'язану із ними поведінку.

Людина реалізується та формується через цінності, тому можемо говорити про аксіотропізм, присутній у людській природі. Позитивні цінності формують людину, антицінності її руйнують. Світ людини, позбавлений цінностей, був би аксіологічно нейтральним та екзистенційно пустим.

Філософія цінностей є істотною для персоналістичної педагогіки.

Людина, завдяки своїм чуттєвим якостям, інтелекту та волі – є водночас об'єктом і суб'єктом власної рефлексії.

Ключові слова: аксіологія, цінності, персоналізм, евдемонізм.

The article states that the fundamental issues of existential problems include the question: who is a person? What motive force in her life is decisive? What is the meaning of human life? The answers to these and other questions are very different.

The author argues that the notion of values is present in everyday life, therefore the problem of values is engaged in psychological sciences and pedagogy.

Values are also explored by sociology, which analyzes social values and behavior associated with them.

Man is realized and formed through values, so we can talk about axiotropism, present in human nature. Positive values form a person, its antivalues destroy it. The world of a person deprived of values would be axiologically neutral and existentially empty.

The philosophy of values is essential for personalistic pedagogy.

Man, thanks to his sensual qualities, intellect and will, is at the same time an object and subject of his own reflection.

Bearing in mind the phenomenon of culture, which is a set of outlined values, we can distinguish universal and locally-ethnic values. Each culture gives preference to a certain type and axiological model, therefore, another Christian culture, another Muslim or Jewish.

Ukrainian culture combines as a set of universal qualities - due to the Christian pedigree, and specifically Slavic values.

Man by nature is a dynamic, developing being. It does not satisfy the present state, it plans and strives for the future. The dynamic theological profile finds its confirmation also in the world of values. Some values are revealed in the world around the world, while others are only declared and partially realized. Man is called to create things and values, as well as to form oneself.

The basis of the greet-sensual values is the body, which is an integral element of the individual.

Holistic understanding of man requires the recognition of both his bodily beginning, and mental and sensory life, associated with the personal "I" spiritual nature. An integral element of human nature is its emotional sphere, in which we distinguish three levels: somatic-organic feelings, sensational-inducing, mental and spiritual feelings.

Since happiness is a specific human feature, its research is present in scientific disciplines that are developing within an anthropological paradigm: philosophy, psychology, sociology, and, of course, pedagogy.

Key words: *axiology, values, personalism, indulgence.*

Постановка проблеми. До фундаментальних екзистенційних проблем належать питання: ким є людина? Яка рушійна сила у її житті є визначальною? У чому зміст життя людини? Відповіді на ці та інші запитання дуже різняться, однак найважливішим залишається підґрунтя аксіологічного персоналізму, до якого людська особистість повсякчас звертається та інтерпретує у контексті багатого і різностороннього світу цінностей.

Тварина керується імпульсами біологічних інстинктів, людина поводить себе у житті згідно із сформованими та вихованими цінностями. Про “дозрілість” людської особистості, про її досконалість великою мірою свідчить те, що вона сповідує певні цінності. Саме цінності інспірують думку, почуття та дії людини, виступають життєвими цілями. Поняття цінностей присутнє однаково у повсякденному житті, у рефлексіях багатьох наукових дисциплін; адже кожна спроба розуміння та вивчення людини абстрагована від аксіології наперед приречена на невдачу.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемою цінностей займаються психологічні науки та педагогіка (Ц.Матусієвич), оскільки конкретні аксіологічні опції доводять вирішальний вплив на життя людини, на модель сім'ї, методи виховання та ін. Цінності досліджує також соціологія, котра аналізує виокремлені людьми суспільні вартості і пов'язану із ними поведінку. (Г.Мішталь). У колі соціологічних досліджень перебувають актуальні трансформації шкали цінностей (Й.Маріанський).

Оскільки цінності складають осередок людського життя, то філософська антропологія своє природне доповнення знаходить у аксіології. Життя людини це ціннісне навчання у контексті життєвих ситуацій як індивідуально-екзистенційних так і суспільних. Активна життєва позиція це спочатку розуміння, а потім оцінка та вибір належних цінностей. Людина реалізується та формується через цінності, тому можемо говорити про аксіотропізм, присутній у людській природі. Позитивні цінності формують людину, антицінності її руйнують. Світ людини, позбавлений цінностей, був би аксіологічно нейтральним та екзистенційно пустим, оскільки йому бракувало б правди, добра, справедливості, щастя, любові, краси (Гільдебранд). Це

був би депресоналізований світ, позбавлений людяності та зредукований до біологічно-тваринного виміру. Людське життя втратило б тривалий, глибший сенс, природну направленість і аксіологічну спрямованість.

Тісний зв'язок людини зі світом цінностей зобов'язує філософію до вивчення аксіологічних проблем. Філософія цінностей обіймає також основні філософські науки: етику, естетику, філософію релігії, філософію культури. Філософія цінностей органічно пов'язана із філософською антропологією, оскільки неможливо адекватно аналізувати людину, не звертаючи належної уваги на її інтелектуально-духовний рівень, який міститься у ціннісному полі. Водночас аксіологія є невід'ємною частиною сформованого людського світопогляду, інтегральним елементом котрого є цінності пізнавальні, етичні, естетичні, а також ідейні, включаючи релігійні.

Аксіологія як автономна філософська дисципліна з'явилась у європейській думці на переломі XIX–XX століть. Її дослідниками були такі учені-мислителі як Лотце, Ніцше, Brentano, Мейнонг, Рікерт, Віндельбанд, Шелер, Гартман. Вони розглядали проблематику цінностей у систематично-професійному ракурсі (експлікація), оскільки філософія від самого початку опосередковано цікавилась тематикою цінностей. Непорозумінням є твердження, що тільки від Канта та сучасної філософії зніційовано філософський аналіз феномену цінностей. Філософія людини завжди тісно співіснувала із філософією цінностей та її субдисциплінами.

Філософія цінностей є істотною для персоналістичної педагогіки.

Мета статті – з'ясувати доцільність філософського аналізу ціннісної проблематики з детальним аналізом актуальної суспільно-світової ситуації, цивілізаційно-культурної та ідеологічно-змістовної, оскільки існуючі сьогодні прояви ліберально-технічної кризи спонукають до вивчення сутності цінностей.

Виклад основного матеріалу. У справжньому розумінні цінності з'являються лише у світі людини. Навіть більше, вона сама є цінністю первинною та основною [1]. Поняття цінності імплікує натомість суб'єктно-об'єктне відношення. З'являється питання: чи можна говорити про людину як цінність, у випадку браку *explicite* такої реляції? Людина, завдяки своїм чуттєвим якостям, інтелекту та волі – є водночас об'єктом і суб'єктом власної рефлексії. Самоусвідомлення самого себе є специфічним атрибутом людини. Екзистенціалісти слушно розмежовували існування предметів та екзистенцію людини. Все, що оточує людину, існує, але позбавлене її свідомої екзистенції.

Людина є основною цінністю видимого світу. Старогрецька філософія відкрила у людині розум і субстанційність, окресливши його назвою *homosapiens*. Християнська думка, характеризуючи людину, ввела нову категорію – “особи” (*prosopon, persona*). Персоналізм однозначно акцентує суб'єктність людини і присутність у її природі духовного начала. Людина є частиною природи, через яку вона найрізноманітнішим чином віддзеркалюється. Водночас, будучи особою – суб'єктом, трансцендентує детермінанти природи. Усе, що існує в космосі, є “німе” і “сліпе”, натомість людина обдарована “природним світлом”: має свідомість, інтелект, свободу вибору, сумління, естетичну, моральну та релігійну вразливість.

Як суб'єкт, людина є праджерелом рішення, відкриває багатий світ різноманітних цінностей, думає про власне життя, його цілі та сенс. Людська особа є одночасно знаряддям і ресурсом, суб'єктом, ціллю і цінністю сама у собі. Психофізична структура людської особи окреслює коло цінностей, котрих людина є носієм і котрі вона творить. Людська природа органічно поєднує соматично-біологічні елементи і психічно-чуттєві. Людина має матеріальне тіло і духовно-

особове “я”, при цьому залишається тілом і особовим “я”. “Мати” і “бути” – це два виміри людства, котрі мають свій відповідник у світі цінностей. Економічні і вітальні цінності безпосередньо поєднуються зі сферою біологічно-вегетативного життя, натомість наукові, мистецькі, моральні та ідейні служать розвиткові людського духу. Людина є психофізичною цілістю, обидва виміри її особистості є співтворцями природної єдності. Матеріальне тіло і нематеріальний дух взаємопроникають, взаємовпливають, творять спільно людину як особистість. Цінності типу “мати” і “бути” не є антагоністичними по своїй природі, хоча подекуди можуть бути опозиційними у конкретних людських проявах.

Світ людських цінностей не є одновимірною реальністю. Аксиологічний плюралізм розрізнений не лише кількісно, але й якісно. Якісна їжа, спортивна активність, музичний концерт, цікава книжка, дружба, героїзм солдата, любов матері – це цінності з істотною якісною вагою, що розвивають людину у різних ступенях та відмінних напрямках. Аксиологічна ієрархія є таким чином вписана у багатство людини як особистості. Плюралізм людських цінностей двохвимірний: квантитативний і квалітативний. Визнання цього евідентного факту не є рівнозначним із знеціненням цінності типу “мати”, ні тим більше з ігноруванням цінності типу “бути”.

Людина є індивідуальним буттям, у своїй індивідуальності до певної міри є неповторною – у соматичному вимірі (будова тіла, голос), психічно-чуттєвому (темперамент, характер, зацікавлення). Індивідуальний вимір людини є дуже експонований і навіть односторонньо інтерпретований в екстремальному індивідуалізмі. Ця течія визнає факт, що людина є одиницею і водночас особистістю. Будучи *homo sapiens*, в біологічному аспекті підлягає вимогам добра виду. Як особистість людина відкриває свої природні зв'язки і зобов'язання щодо спільноти. Індивідуальний і суспільний вимір людини має свої відповідники у сфері цінностей: одні з них (здоров'я, освіта, вигляд, професія, хоббі) наділені особистісно-індивідуальним профілем, інші (дружба, любов, сім'я, батьківщина) є переживанням суспільного життя у різних його колах і секторах. Розрізнення індивідуальних і суспільних цінностей не є рівнозначним їх сепарації у щоденному житті, оскільки межа між ними не завжди однозначна і зрозуміла.

Маючи на увазі феномен культури, котра є сукупністю окреслених цінностей, можемо вирізнити універсальні і локально-етнічні цінності. Кожна культура надає перевагу певному типу і аксіологічному взірцю, тому іншого характеру має християнська культура, ще іншого мусульманська чи іудейська. Фелікс Конечний виокремив сім типів цивілізації, з-поміж них латинська, арабська та інші. Він стверджував, що оскільки латинська цивілізація пов'язана з католицизмом, апробує універсальні цінності, наприклад, гуманізм, гідність людини, любов ближнього, а друга (арабська) має профіль родово-племінний і тому надає перевагу цінностям локальним, племінним, релігійно-національним. Українська культура поєднує як сукупність універсальних якостей – по причині християнського родоводу, так і цінності специфічно слов'янські.

Черговою рисою аксіологічної антропології є діалектична опозиція між цінностями і антицінностями. Людина як вільна та розумна істота, може вибирати і одне і друге. Притягує добро, але чинить зло, шукає правди але керується брехнею, імponує красі, але творить огидне. Це внутрішнє роздвоєння, стверджував Папа Павло II, пишучи: “Я є тілесний, замкнений у неволі гріха. Не розумію того, що чиню, бо чиню не те, що хочу, а те, що ненавиджу... Тому не чиню добра, якого хочу, а чиню зло, котрого не хочу” [2]. Трагізм змагань між цінностями і

антицінностями описувало багато мислителів, з-поміж них св. Августин, Блажен Паскаль, Сюрен Керкегаард. Вони вказували, що людина є синтезом тіла і духу, тому поєднує у своїй природі свободу і вимушеність, кінець і безкінечність, час і вічність, слабкість і велич. Це все знаходить своє віддзеркалення у сфері цінностей, котрі людина творить. Можливість творення водночас великих цінностей і антицінностей, що нищать людство, є евідентною у певних граничних ситуаціях.

На ще одну рису аксіологічних можливостей людини варто, на нашу думку, звернути увагу. Людина за своєю природою є істотою динамічною, що розвивається. Її не задовільняє теперішній стан, вона планує і прагне до майбутнього. Динамічно-теологічний профіль знаходить своє підтвердження також у світі цінностей. Одні цінності відкриваються в оточуючому людину світі, а інші лише декларуються і частково реалізуються. Людина покликана до творення речей і цінностей, а також формування себе самої. Активність є наказом Бога, а також привілеєм людини. Однак вона не повинна обмежуватись до матеріального світобачення, навпаки, повинна містити персональні цінності. Статично зрозумілі цінності є основою помилкою, оскільки життя людини повинно бути постійним самотворінням і розвитком, у іншому випадку воно стане самодеградацією і самодеструкцією. Цінності, пов'язані із сферою психічно-духовного життя є потенційно нескінченними.

Вітально-сензитивні цінності, безпосередньо пов'язані з тілесним людини: життя, здоров'я, фізична сила, інтегральність тіла, його краса, багата палітра емоційно-чуттєвих вражень, природньо-афективна любов. Людські цінності обіймають найрізноманітніші ігрові форми, серед яких домінуючу роль утримує спорт. Основою вітально-чуттєвих цінностей є тіло, що є інтегральним елементом особистості. У філософських та релігійних працях можна виокремити три ставлення до людського тіла: маніхеїстично-платонівське (Маніхеїзм), утотожнював матерію із злом, тому знецінював людське тіло. Платон, натомість, вбачав у ньому тимчасове поневолення душі. У протилежному керунку злокалізована матеріалістична концепція людини, котра абсолютизує тіло і пов'язані із ним цінності, коли усе людство утотожнюється із тілесністю. Так інтерпретують соматичний домен людського буття марксизм, Феєрбах, Ніцше, Фрейд. Сучасна цивілізація, зокрема ліберально-медіальна, пропагує культ тілесного у людині.

Цілісне розуміння людини вимагає визнання як його тілесного початку, так і психічно-чуттєвого життя, пов'язаного з особовим "я" духовної природи. Християнський персоналізм не знецінює ролі тіла, але й не абсолютизує його. Людське тіло є онтичним добром, це підтверджується релігійною правдою про Воскресіння. Оскільки Христос був справжньою людиною і власником матеріального тіла, то воно не може ототожнюватись із злом. Людське тіло не є антицінністю, його не слід протиставляти добру. Персоналістична антропологія вимагає визнання суб'єктивності і невід'ємної гідності людського тіла. Відомий вислів Папи Павла II, що людина є суб'єктом не тільки через самосвідомість і самоствановлення, а також через своє тіло [2]. Воно бере участь у всіх свідомих діях людської особи. Тому позитивна оцінка ролі тілесності впливає на уся сукупність вітально-сензитивних цінностей. Їх основою є здоров'я: не тільки фізичне, але також і психічне. Дбання про здоров'я не відносимо до соматично-біологічної сфери по тій причині, що людина – це особистість, а не біологічна машина. Тіло не може бути потрактоване виключно як надавець гедоністичних і утилітарних цінностей, воно також покликане до реалізації вищих цінностей, пов'язаних із чуттєво-духовним життям. Фізичне здоров'я є умовою нормального життя пов'язаних з ним

суспільних обов'язків. Переживання про тіло і його здоров'я є моральним обов'язком людини, оскільки не можна бути націленим лише на максимум вітально-чуттєвого досвіду, це призвело б до зuboжіння і деформації.

Інтегральним елементом людської природи є її емоційна сфера, у котрій вирізняємо три рівні: соматично-органічні почуття, сензитивно-спонукальні, психічно-духовні почуття. Перші з них пов'язані з тілесними вимогами: почуття голоду, втоми, болю і т.д. Сензитивно-спонукальні почуття впливають з функціонування біологічних прагнень: страху перед смертю, агресії і т.д. Врешті психічно-духовні почуття безпосередньо пов'язані із чуттєвим життям людини, радістю, дружбою, любов'ю до ближнього і до Бога. Водночас соматично-органічні емоції, як і сензитивно-спонукальні самі по собі є нейтральними, однак їх екзистенційне переживання може бути і позитивним і негативним [3].

Вітально-спонукальна сфера може переживатись в гуманістично-персональний спосіб, антиперсональний, неморальний. "Згасання" емоційного життя, чуттєва байдужість, трактувалася як ідеал, що є не правильно, адже емоційна атрофія є неприродною поведінкою, може також свідчити і байдуже ставлення до долі інших людей. Морально спірним вважаємо також утвердження селективної емоційної атрофії, котру пропонував Ніцше. Він прославляв негативні почуття: війну, ненависть, насильство, біологічні імпульси, опонуючи, таким чином, позитивним почуттям, пов'язаним із ідеєю любові до ближнього. Небезпечною для чуттєвого життя людини є також емоційна гіпертрофія, тобто перебільшений сентименталізм. Таке ставлення вибиває домен почуттів з-під контролю інтелекту і волі, що може призводити до егоцентризму, нестачі самоконтролю та фанатизму.

Аксіологічний персоналізм відмежовується як від емоційної атрофії, так і від сентименталізму. Реальним відношенням людини є емоційна вразливість. Персональне переживання почуттів, також безпосередньо пов'язане із соматично-біологічно-вітальною сферою людини, що повинно збагачувати психофізичну особистість. Вони становлять інтегральний елемент людини і його прагнення до щастя. Поміrkований Евдаймонізм, або евдемонізм (від Eudaimonia – щастя) епічний напрям, що вважає своїм принципом або метою життя щастя.

Евдемонізм – античний принцип життєрозуміння, пізніше в етиці принцип тлумачення й обумовлення моралі згідно якого щастя є вищою метою людського життя. Передумовою античного евдемонізму є сократівська ідея внутрішньої свободи, що досягається завдяки самосвідомості особистості та її незалежності від зовнішнього світу. Хоча евдемонізм виник одночасно у тісному зв'язку з гедонізмом, вони протистояли один одному: щастя це не просто тривале та гармонійне задоволення, а наслідок подолання прагнення до чуттєвих насолод шляхом самообмеження, відмова від прихильності до зовнішнього світу, його блага. При цьому досягається свобода від зовнішньої необхідності та мінливості долі. Категорія щастя висувалася на перший план в етичній теорії ще у Древній Греції. Антисфен не пов'язував поняття щастя та насолодження, а навіть протиставляв їх. Насолодження, з його точки зору, робить людину залежною від зовнішнього середовища, в той час як щастя складається з повної незалежності людини від будь-якої чуттєвості.

Поміrkований евдемонізм не є гедонізмом (Гедонізм – філософський напрям етики, який вважає радість від фізичного задоволення вищим благом і умовою щастя у житті. Поняття гедонізму (у визначенні Епікура) використовується для опису матеріально орієнтованого, корисливого погляду на життя. Основоположником гедонізму вважається Арістіпп (435–355), сучасник Сократа. Арістіпп розрізняє два

стани душі людини: задоволення як м'яке, ніжне і біль як грубий, поривчастий рух душі. При цьому не робиться відмінності між видами задоволення, кожне з яких в своїй суті якісно схоже на інше. Шлях до щастя на думку Арістіппа лежить в досягненні максимального задоволення і уникненні болю. Сенс життя за Арістіппом полягає саме у фізичному задоволенні.

Утилітарист Джеремі Бентам називає такий підхід обачністю гедонії. Генрі Сидгвік (Henry Sidgwick) в своєму описі утилітаризму XIX сторіччя розрізняє етичний і психологічний гедонізм. Психологічний гедонізм є антропологічною гіпотезою прагнення людини збільшити власні радощі. Таким чином перспектива задоволення або уникнення розчарування є єдиним мотивом вчинків людини. Етичний гедонізм є у свою чергу нормативною теорією або групою теорій про те, що людина повинна прагнути до задоволення – або власного (егоїзм гедонії) або загального (універсальний гедонізм або утилітаризм). На відміну від Сидгвіка, прихильника універсального гедонізму, Бентам вважав, що природа поставила людину під владу двох суверенних владик: страждання і радощів. Вони вказують, що нам робити зараз і вони визначають, що нам робити завтра. Як мірило правди і брехні так і ланцюжки причин і наслідків лежать біля їхнього престолу [3].

Емоційна сфера відіграє надзвичайно важливу роль у феномені любові. Говорячи про любов, пов'язану зі статтю людини, можемо розмежувати три її форми: імпульсивно-сексуальну, еротично-емоційну, персональну. Імпульсивно-сексуальна любов обмежується біологічно-фізіологічною площиною, є просто актуалізацією сексуальних імпульсів, відірваних від психічно-духовного прошарку людини. Сексуальність є частиною людини, але лише частиною. Сама філософія не дає права говорити про любов, що переживається персонально і відповідально. Вищою формою є еротично-емоційна любов, коли вже прослідковується особистість коханої людини. Повнотою автентичної любові є персональна любов, котра активізує цілісність людської особи: почуття, волю і розум. Це є любов особи до особи, любов відповідальна, що поважає усі зобов'язання. Це не є “вільна любов”, “партнерська любов”, “любов на спробу”. Любов, що переживається персонально, сягає “глибин” “бути” людини. Її предметом є особове “ти”, а не лише фізична сторона, психічна, чи матеріально-економічні цінності.

Природнім фіналом персональної любові є любов взаємна (доподружня) і подружня, котра у результаті поєднається з іншими формами любові, зокрема у родинному колі. Людина – це не тварина, що керується сліпим інстинктом, а особа, що посідає певні цінності. Любов повинна служити цінностям: починаючи від вітальних, аж до морально-суспільних і релігійних. Спонтанність любові, пов'язана з сексуальною сферою не може виключати самоконтроль людини. Біологізація любові є її банальним спрощенням і деформацією. Автентична любов повинна поєднуватись з відповідальністю за себе і іншу людину, тому вимагає “повної віддачі свого життя іншій людині”.

Оскільки щастя – специфічно людська особливість, то його дослідження присутнє в наукових дисциплінах, що розвиваються в рамках антропологічної парадигми: філософії, психології, соціології й, звичайно ж, педагогії.

У філософських освітніх виданнях останнього часу проблемі щастя приділяється мало уваги, у той час як явища, пов'язані з негативною стороною життя прописані досить докладно. Тільки в роботах Р. Алексєєва, Р.Апресяна, А. Гусейнова ми знаходимо дослідження на тему “Щастя”, у яких сучасне вираження щастя в соціумі

мінняє місце й роль останнього в ієрархії цінностей, які й стали основним предметом рефлексії філософії культури й філософської антропології.

Конкретно-історична методологія дозволяє реалізувати сучасний варіант наукового пошуку конкретно-загального за рамками універсальної абстракції “Щастя”.

Теоретичні підходи до осмислення реальності щастя розрізняються у філософії й у психології. Для філософів воно несе в собі багатомірний, імпліцитно обумовлений, історично мінливий характер, на відміну від психологів, що вважають щастям будь-який стан, “перевищуюче “Нейтральні” показники по шкалі від прекрасного до жахливого”, позначаючи подібне світовідчуження терміном “Суб’єктивне благополуччя”. Нейропсихологія намагається відшукати в мозку людини, так звані, центри щастя, хоча, слід зазначити, зовсім очевидний на сьогоднішній день факт визначення гормону щастя – ендерфіну. Інакше кажучи, психологи, займаючись вивченням різних явищ психіки людини, включаючи патологію і її корекцію, роблять порівняння з якимось середньостатистичним ідеалом, філософи з кожним актом експлікації змісту, залишають можливість поліполярності інтерпретації щастя.

Якщо звернутись до міфології, до фольклору, то й тут ми знаходимо велику кількість міркувань про щастя. По-різному воно бачиться та уявляється різним народам.

В Японії здавна відоме прислів’я: “Щастя проходить в хату, де чується сміх!”

В Туркменії кажуть: “Добрий намір – половина щастя”.

Кожному відома українська приказка: “Де правда – там і щастя”.

Своє уявлення про щастя репрезентували усі видатні письменники, поети, історики, фізики, педагоги, психологи.

Сучасні вчені ведуть й інтернаціональні дослідження щастя. Яскравим прикладом є дослідження в рамках проекту “Всесвітнє дослідження цінностей” (1994) – що проводилось у 41 державі.

В кожній державі було опитано близько 1000 чоловік. Найбільше значення показника позитивних емоцій відмічено у Швеції, а саме низьке – у Японії. Нижче за всіх показник негативних емоцій в Швейцарії, а найвищий – в Туреччині. А щодо Росії та України вони знаходяться на передостанньому місці з рівня щастя.

Висновки: даний факт переконує в актуальності теми дослідження й піднімає проблему розробки цілісного розуміння категорії щастя, як провідної у системі вітально-чуттєвих цінностей. Тому кафедрою педагогіки ХНУ ім. В.Н. Каразіна був розроблений навчальний спецкурс “Основи евідемонізму”. Спецкурс пропонується як студентам університету, так і учням-старшокласникам у формі декількох факультативних занять. Вважаємо таку практику можливою щодо реалізації і у нашому навчальному закладі.

Література

1. Філософія: світ людини // В.Г.Табачковський, М.О.Булатов, Н.В.Хамітов та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
2. Ian Paweł II, Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne, Lublin 1994, s.173.
3. C.Matusiewicz, Psychologia wartości, Warszawa-Poznań 1975.

References

1. Filozofia: swit liudyny // V.H.Tabachkovskiy, M.O.Bulatov, N.V.Khamitov ta in. – K. : Lybid, 2004. – 432 s.
2. Ian Paweł II, Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne, Lublin 1994, s.173.
3. C.Matusiewicz, Psychologia wartości, Warszawa-Poznań 1975.

Одержано статтю: 5.09.2018

Прийнято до друку: 19.09.2018